

VII. ПРАЦІ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

УДК 911.3

Собченко А., студ.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАГРОЗ ПРОДОВОЛЬЧІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Ключові слова: продовольча безпека, загрози, індикатор ємності внутрішнього ринку, імпортозалежність, рівень життя, якість харчування

Вступ. Постановка проблеми. Для України проблема продовольчої безпеки набуває особливої гостроти, що пов'язано з подіями в ХХ столітті, протягом якого наша держава пережила кілька революцій, війн, голод у 30-х і 40-х роках, черги за продуктами у 80-х роках, радіоактивне забруднення значної території країни внаслідок Чорнобильської аварії, відсутність повноцінного харчування у більшій частини населення через бідність у 90-х роках, скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції більше ніж удвічі в останні десятиліття минулого століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На актуальність проблеми продовольчої безпеки вказують численні теоретичні і практичні дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Серед них можна виділити праці вчених-економістів та аграрників, які внесли посильний вклад у розробку теоретичних основ та прикладних аспектів проблеми національної безпеки. Найбільш вагомий внесок зробили Білик Ю. Д., Бойко В. І., Борщевський П. П., Власов В. І., Гойчук О. І., Гудзинський О. Д., Запотоцький С. П., Лисецький А. С., Мезенцева Н. І, Олійник Я. Б., Паламарчук М. М., Пістун М. Д., Шевченко О. О. Проте дослідження зазначеної проблеми, з позицій регіонального аспекту, не можна назвати вичерпаними, оскільки Україна стикається з новими загрозами для її продовольчої безпеки. Численні методики визначення стану продовольчої безпеки країн зводяться до аналізу фізичної та економічної доступності продуктів харчування. На сьогоднішній день важливою характеристикою для продовольчого забезпечення країни стає якість продуктів харчування.

Формування цілей статті. Постановка завдання. Метою статті є суспільно-географічний аналіз загроз продовольчій безпеці України, визначення рівня фізичної та економічної доступності продуктів харчування для населення країни.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення продовольчої безпеки країни пов'язано з певними ризиками, які можуть суттєво її послабити. До них відносяться: - макроекономічні ризики, спричинені погіршенням кон'юнктури світових цін на окремі товари українського експорту та підвищенням цін на імпортні продовольчі товари; - природні і техногенні ризики;- технологічні ризики;- агроекологічні ризики;- соціальні ризики,

обумовлені рівнем життя населення, в тому числі – розривом між рівнем життя на селі і в місті; - торгово-економічні ризики; - політичні ризики.

Забезпечення національної продовольчої безпеки пов'язано з подоланням впливу негативних факторів, які формують загрозу продовольчої безпеки, та ведуть до зменшення кількості, відсутності чи погіршенню харчової та енергетичної цінності основних видів харчових продуктів.

На сьогодні в Україні джерелами загрози продовольчій безпеці є: - перевищення величини порогу насичення внутрішнього ринку імпортною продукцією за деякими групами товарів; - низький рівень платоспроможного попиту населення на харчові продукти; - цінові диспропорції на ринку між ціною сировини та готових продуктів харчування; - порушення стабільності фінансово-кредитної системи; - недостатній рівень розвитку інфраструктури внутрішнього ринку; - відставання в інноваційній сфері; - низька якість продуктів харчування

Нині існує близько 200 визначень поняття «продовольча безпека». Проте всі вони зводяться до можливості для кожної людини мати потрібні для її нормального інтелектуального і фізичного розвитку обсяги різноманітного харчування (фізична доступність) у будь-який час від народження до останніх днів життя за наявності відповідних економічних умов (економічна доступність).

Таблиця 1 – Оцінка ємності внутрішнього ринку у 2011 році, (у тис. т)

	Ємність внутрішнього ринку		2011 рік у відсотках до 2010 року
	2011	2010	
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	5046,8	5105,9	98,8
М'ясо і м'ясопродукти	2339,4	2384,0	98,1
Молоко і молокопродукти	9363,0	9469,8	98,9
Риба і рибопродукти	614,3	667,0	92,1
Яйця (млн. шт.)	14165,0	13279,6	106,7
Овочі та баштанні	7440,0	6581,3	113,0
Плоди, ягоди та виноград	2405,0	2203,2	109,2
Картопля	6368,3	5913,8	107,7
Цукор	1758,3	1704,0	103,2
Олія рослинна всіх видів	625,3	680,0	92,0

Межа продовольчої безпеки знаходиться за різними оцінками на рівні імпорту продовольства від 18% до 35% від загальної потреби. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України зовнішньоторговельний обіг основних видів продукції харчової та переробної промисловості за 2011 рік склав 11845,6 млн. дол. США, що порівняно з відповідним періодом 2010 року більше на 18,8%. Зовнішньоторговельне сальдо позитивне і дорівнює 3043,6 млн. дол. США, що становить 141% порівняно з аналогічним періодом 2010 року: експортовано товарів на суму 7444,6 млн. дол. США, а імпортовано на суму 4401 млн. дол. США доларів. З наведених даних можна зробити висновок,

що Україна не має імпортозалежності у продовольчому забезпеченні. В 2011 році негативне зовнішньоторгівельне сальдо спостерігалось лише для риби і рибопродуктів. Зрозуміло, що імпортозалежність України зумовлює зростання цін на продукти харчування.

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України у 2011 році обсяги імпорту м'ясної та молочної продукції в Україну скоротилися завдяки зростанню вітчизняного виробництва. Зокрема, імпорт м'яса в Україну скоротився на 132 тис. т, а молока – на 25 тис. т. У 2010 р. в Україну імпортували м'ясо в обсязі 246 тис. т із Бразилії, Польщі та Німеччини. Але Україна й експортувала м'ясо – у 2011 році в обсязі 80 тис. т до Росії, Білорусі, Казахстану, Молдови – переважно свинину та курятину. Імпорт молока та молокопродуктів переважно з Росії, Польщі, Білорусі, Франції та Німеччини за 2010-2011рр. зменшився на 25 тис. т і на кінець 2011 р. склав 248 тис. тонн. Отже, в останні роки на внутрішньому ринку продовольства зростає кількість української продукції, а імпортової – скоротилася. Україна підтримує тісні зовнішні зв'язки з багатьма країнами, забезпечуючи експорт-імпорт продовольства.

Руйнування вітчизняного сільського господарства в результаті збільшення імпорту можна визначити як одну із загроз продовольчої безпеки. Друга загроза продовольчої безпеки полягає в тому, що імпортована продовольча продукція, яка імпортується в Україну, в більшості випадків є дешевою і неякісною.

Політика імпортозаміщення – це мета заходів з підтримки вітчизняного виробника. Основні заходи затверджені у постанові Кабінету Міністрів України від 12 вересня 2011 року № 1130 «Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього виробництва».

Індикатор ємності внутрішнього ринку розраховується як добуток річного середньодушового споживання певного продукту та середньорічної чисельності населення, і є важливою складовою для складання балансів попиту і пропозиції та визначення продовольчої незалежності за окремим продуктом.

Порівняно з попереднім роком у 2011 році відбулося збільшення ємності внутрішнього ринку за п'ятьма групами продовольства: «овочі та баштанні» – на 13,0 %, «плоди, ягоди та виноград» – на 9,2, «картопля» – на 7,7, «яйця» – на 6,7 та «цукор» – на 3,2%.

Разом з тим, зниження середньодушового споживання призвело до скорочення ємності внутрішнього ринку за такими групами продовольства: «хліб і хлібопродукти» – на 1,2%, «м'ясо і м'ясопродукти» – на 1,9, «молоко і молокопродукти» – на 1,1, «риба і рибопродукти» – на 7,9, «олія рослинна» – на 8%.

Задоволення потреб населення у продовольстві, у межах його купівельної спроможності, у 2011 році, як і у попередні роки, здійснювалося, в основному, за рахунок продукції вітчизняного виробництва.

Найбільш уразливими позиціями, з точки зору імпортозалежності

залишаються позиції «риба та рибопродукти», «плоди, ягоди та виноград», «олія рослинна всіх видів».

Значний відсоток імпорту по групі «олія рослинна всіх видів» обумовлений ввезенням тропічних олій, які не виробляються в Україні (пальмова, кокосова олії тощо), але широко використовуються при виробництві продовольчих та непродовольчих товарів вітчизняними підприємствами. При цьому внутрішній попит на олію соняшникову повністю забезпечувався за рахунок власного виробництва.

У 2011 році частка імпорту риби і рибопродуктів у внутрішньому споживанні порівняно з попереднім роком скоротилася на 4,9 відсоткових пункти, проте це відбулося на фоні середньодушового зменшення споживання цієї продукції, обумовленого низьким платоспроможним попитом населення.

Основну частину імпорту плодово-ягідної продукції складають екзотичні види фруктів (цитрусові, банани тощо). У 2011 році проти попереднього року імпорт бананів зріс на 15,4 відсотка, цитрусових – на 13,8 відсотка. У той же час за вказаний період імпорт яблук скоротився у два рази.

Позитивним моментом стало зменшення частки імпорту у внутрішньому споживанні м'яса і м'ясопродуктів та плодово-ягідної продукції відповідно на 5,5 та 3,0 відсоткових пункти, що, в основному, стало наслідком збільшення вітчизняного виробництва вказаної продукції.

Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі України зростає. Українці споживають близько 90% вітчизняних продуктів.

Основну загрозу продовольчій безпеці становить низька платоспроможність населення. Крім того, про проблему у продовольчому забезпеченні свідчить структура витрат у домогосподарствах.

Диференціація рівня життя населення України відображена в таблиці 3. За останнє десятиліття частка людей з доходами нижчими за прожитковий мінімум скоротилася до достатньо низького рівня - з майже 80% населення на початку 2000-х (2001 р. - 80,2%, 2005р. - 55,5%,) до 7,8% у 2011. Проте цей показник подекуди суттєво відрізняється по регіонам. Максимум – у Хмельницькій, Закарпатській, Житомирській, Рівненській, Тернопільській областях. Мінімальна частка серед областей України – Київська, Донецька, Запорізька області. Наявний дохід на душу населення також відмінний за регіонами. Найвищі доходи мають жителі Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Харківської та Донецької областей. Висока диференціація доходів пов'язана з нерівномірним розташуванням в регіонах видобувної або важкої промисловості. Відповідно робітники промисловості та фінансів отримують більшу заробітну плату у порівнянні з робітниками сільського господарства.

Таблиця 2 – Розрахунок імпортозалежності за групами продовольства у 2011 році
(у тис. т)

	Імпорт продуктів у 2011 році у перерахунку на основний продукт	Ємність внутрішнього ринку у 2011 році	Відсоток імпортозалежності, %	
			2011	2010
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	85,6	5046,8	1,7	2,6
М'ясо і м'ясопродукти	244	2339,4	10,4	15,9
Молоко і молокопродукти	257	9363,0	2,7	2,9
Риба і рибопродукти	410,0	614,3	66,7	71,6
Яйця (млн. шт.)	51,9	14165,0	0,4	0,9
Овочі та баштанні	285,0	7440,0	3,8	4,7
Плоди, ягоди та виноград	1163,0	2405,0	48,3	51,3
Картопля	41,0	6368,3	0,6	0,5
Цукор	269,3	1758,3	15,3	20,5
Олія рослинна всіх видів	249,0	625,3	39,8	46,9

Те саме стосується і розподілу середньої заробітної плати за регіонами. Рівень зареєстрованого безробіття є достатньо високим. У дослідженні використано дані про рівень безробіття обраховані за методологією МОП. Зазначена методологія, як відомо в 2-3 рази вища за рівень визначений Держкомстатом України. Найбільше безробітних у Вінницькій, Тернопільській, Чернігівській, Житомирській, Рівненській областях. Мінімум – у Одеській та Луганській областях, АР Крим.

З використанням методу ранжування регіони України було згруповано у три групи:

- регіони з умовно високим рівнем життя населення(ранг 13-33): Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Луганська, Миколаївська, Харківська.
- регіони з середнім рівнем життя населення (близьким до середньо українського (ранг 33-53):АР Крим, Львівська, Одеська, Полтавська, Сумська.
- регіони з рівнем життя нижчим за середній (ранг 53-73): Вінницька, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Хмельницька, Черкаська.
- регіони з низьким рівнем життя (ранг 73 і вище): Закарпатська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Чернівецька.

Про низьку фізичну доступність продуктів харчування свідчить аналіз структури сукупних витрат домогосподарств за 2011 рік. Для всіх регіонів України є характерним явище, коли на продукти харчування витрачається більше половини бюджету. Це свідчить, що рівень доходів не спів ставний з рівнем цін на ринку продовольства. Граничним значенням є 60% сукупних витрат. У 5 областях спостерігалось перевищення граничного значення (Волинська, Рівненська, Херсонська, Львівська та Одеська області). Найменша частка – у Запорізькій та Миколаївській областях.

Реальну загрозу продовольчої безпеки держави також становить низький рівень доходів населення, який обмежує можливість забезпечення достатнього обсягу виробництва й споживання необхідної кількості продовольства, недостатня харчова цінність раціону харчування населення в порівнянні з нормативами й висока частка видатків на продовольство населення в структурі видатків сімейного бюджету, що свідчить про незбалансованість структури споживання.

Тісна залежність існує також між продовольчою і соціальною безпекою. Останнім часом соціально-економічна ситуація в багатьох країнах, в тому числі і в Україні, докорінно змінює життя населення.

Таблиця 3 – Диференціація життєвого рівня населення у 2011 році

Назва регіону	Частка населення з доходами нижчими за прожитковий мінімум* (%)	Ранг	Найвищий дохід на одну особу (грн.)	ранг	Середня заробітна плата (грн.)	ранг	Рівень зареєстрованого безробіття ** (%)	ранг	Сума рангів
Автономна Республіка Крим	10,4	19	18231,0	17	2678	6	6,1	2	44
Вінницька обл.	9,2	14	19090,8	12	2396	9	9,7	21	56
Волинська обл.	10,7	20	16657,7	22	2292	13	8,3	11	66
Дніпропетровська обл.	6,6	10	24302,4	1	3064	3	6,8	5	19
Донецька обл.	4,4	2	21258,2	5	3036	4	9,6	19	30
Житомирська обл.	11,4	22	18716,4	14	2314	12	10,0	22	70
Закарпатська обл.	11,3	21	15002,4	25	2069	21	9,6	19	86
Запорізька обл.	4,9	3	23684,9	2	3155,4	2	7,2	7	14
Івано-Франківська обл.	9,1	13	17732,6	19	2213	15	8,7	14	61
Київська обл.	3,2	1	22520	3	2761	5	6,7	4	13
Кіровоградська обл.	8,1	11	18039,2	18	2114	19	8,6	12	60
Луганська обл.	5,8	7	20879,9	7	3346	1	6,6	3	18
Львівська обл.	8,7	12	19240,2	10	2243,6	14	7,7	8	44
Миколаївська обл.	5,6	6	20040,7	8	2448,24	8	8,1	9	31
Одеська обл.	10,1	18	18878,4	13	2387	11	6,0	1	43
Полтавська обл.	5,1	5	20917,4	6	2481	7	9,2	17	35
Рівненська обл.	11,9	24	17326,2	21	2211	16	10,4	22	83
Сумська обл.	6,2	9	19101,0	11	2177	17	8,6	12	49
Тернопільська обл.	11,8	23	16351,3	23	1870,57	24	10,4	22	92
Харківська обл.	4,9	3	21787,8	4	2060	20	7,0	6	33
Херсонська обл.	9,8	16	17654,3	20	1970	23	9,0	16	75
Хмельницька обл.	18,4	25	18386,1	15	2390	10	8,8	15	65
Черкаська обл.	6,0	8	18246,3	16	2155	18	9,2	17	59
Чернівецька обл.	9,5	14	15992,5	24	1985	22	8,2	10	70
Чернігівська обл.	9,8	16	19465,0	9	1711	25	10,4	22	72
Україна	7,8		21637,9		2633		7,9		44

*914,1 грн в 2011 році

** За методологією МОП, у % до економічно активного населення (15-70 років)

Сучасна особливість бідності в виділенні «соціальної» бідності, коли працюючий громадянин не в змозі забезпечити себе і свою родину

достойним рівнем життя, в тому числі і продуктами харчування. За межею прожиткового мінімуму в Україні у 2000 році опинилось 80,2 % населення, в 2001 – 82,7 %, у 2012 році – 7,8%.

За даними Держкомстату, у 2011 році сукупні витрати домогосподарств становили 3456,01 гривні на місяць, що на 12,5 відсотка більше проти попереднього року. Із загальної суми домогосподарства витрачали на харчування 1836,69 гривні на місяць проти 1639,92 гривень у 2010 році.

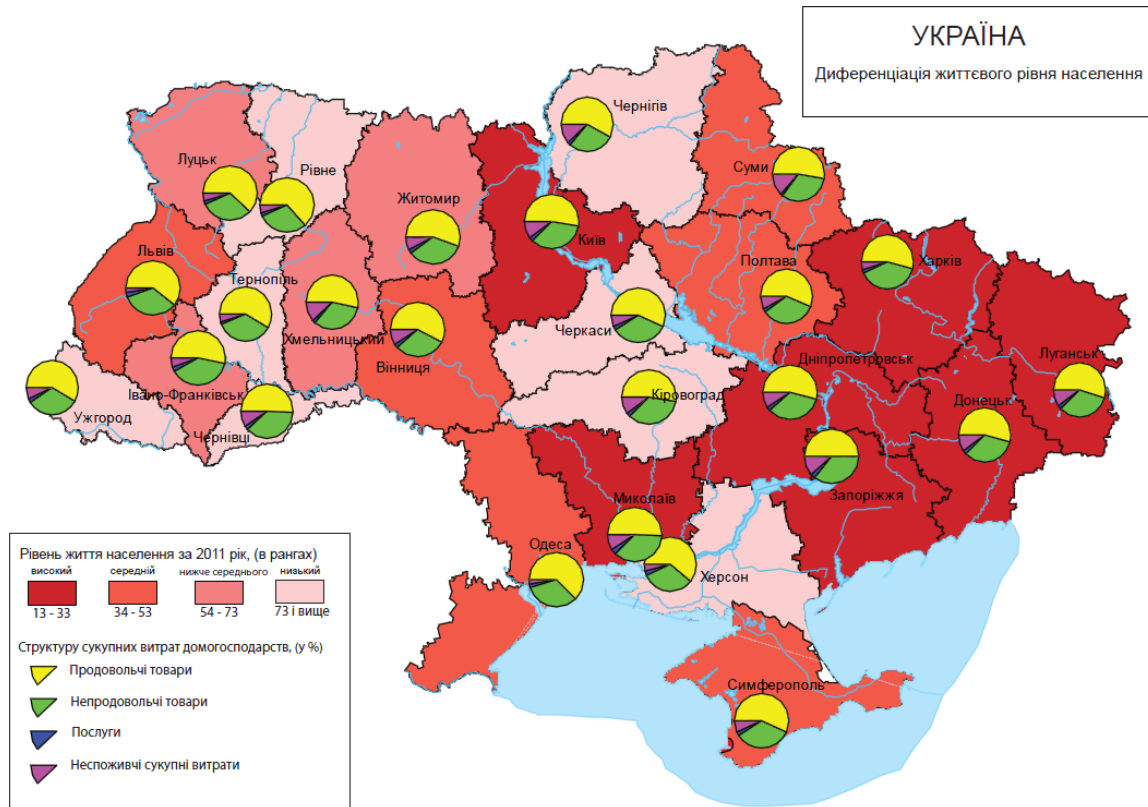

Рис. 1 – Диференціація життєвого рівня населення у 2011 році

Таким чином, індикатор доступності продуктів харчування у минулому році становив 53,1 відсотка при його 60-ти відсотковому граничному критерії. Порівняно із попереднім роком цей показник покращився на 0,3 відсоткових пункти.

У загальній структурі витрат на продукти харчування найвищу питому вагу займали витрати на: м'ясо і м'ясопродукти – 23 відсотки (421 грн. на домогосподарство), хліб і хлібопродукти, молоко і молочні продукти – по 13 відсотків кожна група (245 грн.), овочі – 10 відсотків (176 гривень).

Найменшу частину сукупних витрат витрачали на придбання продуктів харчування домогосподарства міст Києва (44,6 відс.), Севастополя (48,1 відс.), Запорізької (47,6 відс.) та Миколаївської (48,3 відс.) областей.

Водночас у 5 регіонах України, а саме: у Волинській, Рівненській, Херсонській, Львівській та Одеській областях частка витрат на харчування перевищувала встановлений граничний критерій для цього індикатора.

Поряд з соціально-економічними та природними чинниками формування продовольчої безпеки варто виділити й екологічні чинники. Це чинники, що характеризують вплив середовища на продовольчий комплекс. Урахування екологічних факторів сьогодні є дуже важливим, тому що надмірне використання добрив і пестицидів, вже сьогодні призвело до забруднення навколишнього середовища та негативного впливу на здоров'я людей.

Небезпекою для здоров'я населення є підвищений рівень забруднення продуктів харчування радіонуклідами. В приватних підсобних господарствах на забрудненій території продукти харчування формують понад 90% загальної дози опромінення людини. Для отримання чистої продукції необхідно вкладати значні кошти, що зумовлює зростання собівартості продуктів харчування.

Відомо, що одним з головних наслідків Чорнобильської аварії є радіонуклідне забруднення майже 9% сільськогосподарських угідь України (понад 3 млн га). Сьогодні, на пізній фазі аварії на ЧАЕС, основним джерелом надходження в організм людини довгоживучих техногенних радіонуклідів (цезію та стронцію), що формують дозу внутрішнього опромінювання, є, переважно, продукти харчування і питна вода. У перший період наслідків аварії на Чорнобильській АЕС – основним елементом забруднення сільськогосподарської продукції був йод-131, який надходив в організм людини головним чином з молоком, у меншій кількості – з овочами. Сьогодні унаслідок поширення на території України радіоактивного забруднення, хоч і меншої інтенсивності, радіоактивно забрудненою продукцією можна вважати також овочі, м'ясо- та рибопродукти, дари лісу.

Важливою загрозою для продовольчої безпеки стає низька якість продуктів харчування.

На сьогодні в Україні контроль за безпекою продуктів сконцентрований переважно на дослідженнях кінцевих продуктів і перевірках підприємств, які займаються обробкою продуктів харчування та їх виготовленням. Протягом останніх десяти років організація контролю за продуктами харчування в багатьох європейських країнах зазнала реорганізації, тому перевірки охоплюють весь харчовий ланцюг – «від ферми до споживача». Така система має багато переваг і заслуговує того, щоб її можна було рекомендувати для застосування в Україні.

До того ж у рамках прийнятих Україною зобов'язань у зв'язку зі вступом у СОТ протягом 2005-2007 рр. з переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації були виключено 17 позицій – понад 80 найменувань продуктів харчування незважаючи на те, що обов'язкова сертифікація відіграє роль захисного механізму в сфері захисту внутрішнього ринку від недоброякісної й небезпечної продовольчої продукції. Більш того, вона не суперечить Угоді «Про технічні бар'єри в торгівлі» як механізму забезпечення безпеки країни. На сьогодні обов'язковій сертифікації на відповідність вимогам, встановленим

державними стандартами України, міждержавними стандартами, санітарними правилами й нормами, нормативними документами на конкретний вид продукції з категорії «харчова продукція й продовольча сировина», підлягають тільки суміші на основі сухого молока, призначені для дитячого й дієтичного харчування, консерви всіх видів для дитячого харчування, а також спиртні напої й тютюнові вироби.

Що стосується проблеми біологічної й генетичної безпеки, то варто відзначити, що загрозою для здоров'я й життя людей є також невиконання вимог Закону України від 31 травня 2007 року № 1103-V «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів. Законом забороняється вивільнення в навколишнє природне середовище генетично модифікованих організмів, а також промислове виробництво й введення в обіг ГМО, та продукції, зробленої із застосуванням генетично модифікованих організмів, до їхньої державної реєстрації в Державних реєстрах ГМО. Однак дотепер технологія створення ГМО настільки недосконала, що може бути основним джерелом біологічних і екологічних ризиків для людини і навколишнього середовища. Зараз в Україні посівні площі під ГМО складають 1 млн. га, що більше, ніж в будь-якій державі Європи.

У харчовій промисловості пріоритетом має бути виробництво харчових продуктів на основі власної сировини; удосконалення контролю якості на основі адаптації вітчизняного законодавства до європейських санітарних та фітосанітарних вимог; запровадження на підприємствах АПК систем управління якістю на основі гармонізованих стандартів ДСТУ ISO 9000-2001, 9001-2001, 9004-2001, систем управління безпечністю (ДСТУ 4161-203 на НАССР), систем екологічного менеджменту (ISO 14001:2004), інтегрованих систем управління безпечністю харчової продукції (ДСТУ ISO 22000:2007).

Крім того, необхідну увагу слід приділяти імпорту низькоякісних харчових виробів.

Висновки. До основних джерел загрози продовольчій безпеці України на сучасному етапі належить багато чинників. Серед них значне місце займає тривале зниження купівельної спроможності населення, тобто іншими словами рівня економічної доступності придбання продовольства. У загальній структурі витрат домогосподарств найвищу питому вагу мають витрати на продукти харчування. Однією з найважливіших загроз потрібно вважати зниження якості продуктів харчування, як вітчизняного так імпортного виробництва.

Список використаних джерел:

1. Басюркіна Н.Й. Дослідження загроз продовольчої безпеки в кризових умовах / Н.Й. Басюркіна// Економічний простір. – 2011. – №61.– С.12-14. 2. Гойчук О. І. Продовольча безпека в Україні і світі : монографія / О. І. Гойчук. – К. : Наук.-метод. центр аграрної освіти, 2003. – 114 с. 3. Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» № 1103-V від 31.05.2007 р.: остання редакція від 09.02.2010 р., чинний

[Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1103-16> 4. Лисецький А. С. Продовольча безпека: теорія, метод, емпіричний аналіз / А. С. Лисецький. – К. : Оріяни, 2005. – 374 с. 5. Мезенцева Н. І. Економічна і соціальна географія України : навчально-методичний посібник / Н. І. Мезенцева, К. В. Мезенцев. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2010. – 239 с. 6. Статистична інформація. Витрати та ресурси домогосподарств [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

Собченко А. Суспільно-географічний аналіз загроз продовольчій безпеці України.

У статті розкрито основні джерела загроз продовольчій безпеці України, що ведуть до зменшення кількості, відсутності чи погіршенню харчової та енергетичної цінності основних видів харчових продуктів; охарактеризовано регіональні відмінності у фізичній і економічній доступності продовольства ; доведено, що вирішення продовольчої проблеми країни та її регіонів, в першу чергу, залежить від ліквідації загроз, пов'язаних із диференціацією рівня доходів населення, поширенням «соціальної бідності» та підвищенням якості продуктів харчування.

Ключові слова: продовольча безпека, загрози, індикатор ємності внутрішнього ринку, імпортозалежність, рівень життя, якість харчування.

Собченко А. Общественно-географический анализ угроз продовольственной безопасности Украины.

В статье раскрыты основные источники угроз продовольственной безопасности Украины, ведущих к уменьшению количества, отсутствия или ухудшения пищевой и энергетической ценности основных видов пищевых продуктов; охарактеризованы региональные различия в физической и экономической доступности продовольствия; доказано, что решение продовольственной проблемы регионов Украины, в первую очередь, заключается в ликвидации угроз, связанных с дифференциацией уровня доходов, распространением «социальной бедности» и повышении качества продуктов питания.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, угрозы, индикатор емкости внутреннего рынка, импортозависимость, уровень жизни, качество питания.

Sobchenko A. Socio-geographical analysis of threats for food security in Ukraine.

The article describes the main sources of threats for food security of Ukraine, leading to a reduction or absence of worsening food and energy value of basic food products; regional differences in the physical and economic access to food are characterized; proved that the decision of food problems of the country and its regions primary depends on the elimination of threats related to the differentiation level of income, the spread of "social poverty" and improving the quality of food.

Keywords: food security, threats, capacity of the domestic market, dependence on imports, quality of life, quality of food.

Надійшла до редколегії 21.02.2013